

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
Факултет по славянски филологии

УЧЕБНА ПРОГРАМА

по дисциплината

ХРИСТИЯНСКИ СВЕТИ МЕСТА НА БАЛКАНИТЕ
(извън националните ни граници)

(Избираема дисциплина – СИД)

Специалност: Балканистика, българска филология и др.

Образователно-квалификационна степен „бакалавър / магистър след средно образование”

Вид обучение: редовно

Водещ: доц. д-р Румен Живков Бояджиев (СУ-ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“)

Извадка от учебния план:

Наименование на дисциплината	Хорариум				ECTS-кредити	Форма на заключителен контрол
	Лекции	Семинарни упражнения	Практически упражнения	Хоспитиране		
<u>ХРИСТИЯНСКИ СВЕТИ МЕСТА НА БАЛКАНИТЕ</u> <u>(извън националните ни граници)</u>	30 часа	не	не	не	2	реферат

Анотация

Предложената дисциплина е свободно избираема (30 часа). Представеният тук СИД има за цел да запълни някои „бели петна“ в общата академична култура приоритетно на студентите от специалността „балканистика“ към ФСлФ, както е насочен и към студенти от специалностите „българска филология“, „руска филология“ и др.

Наред с изучаваните в специалността „балканистика“ дисциплини „История на Византия“ и „Средновековна история на балканските народи“, е нужен допълнителен специфичен информационен масив, който да запълни празнините в знанието за някои *емблематични християнски свети места през столетията – и в частност на Балканите*. Не е достъчно да се изучават само факти от балканското „политическо“

средновековие, без да се привнесат и елементи от по-широк общокултурен характер. Подобни са например ред християнски свещени места, отнасящите се до важни символни топоси през столетията: ярки доказателства са *Света гора*, *Метеора*, *централнобалканските средновековни манастирски комплекси* (често пряко свързани с нашата история), *поклоннически средища* на границата между Източна Тракия и Южна Странджа и пр. *Цариград* (Константинопол) – метрополия, макар и стъпила на два континента, винаги е хвърляла за добро или за зло „тежката“ си сянка над балканските територии (може би с изключение на един *Солун* през средновековието и Възраждането). Свети места от пределите на историческата област *Македония* са пряко свързани в определени моменти с нашата история – например манастирите и църквите по *Охридското* и *Преспанското езеро*.

Западните Балкани, макар и с по-късно развита латинска духовна традиция, също предпоставят свети места от регионално значение – такива като *Пореч*, *Ровинь* и другаде.

При формулирането на темите, залегнали в предложения СИД, *напълно съзнателно са избегнати националните ни християнски светини* поради обема на материала, както и поради вероятността да бъдат *обект на разглеждане и в други текущи курсове*. Като цяло курсът има за цел да дообогати знанията с балканистична културно-историческа и християнска насоченост на студентите от едноименната специалност, както и би представлявал интерес и за сродни специалности от ФСлФ.

С помощта на богат илюстративен материал (и мултимедия) курсът се стреми да избяга от простото представяне на текстове и факти.

Форми и методи на оценяване:

Подготовка на реферат (в края), както и системна работа с библиографии, мултимедия и с интернет ресурси.

Лекционен курс:

<u>Тема №</u>	<u>Наименование на темата</u>	<u>Хорариум</u>
1	Магнетизмът на християнските свети места за хората от късната античност и средновековието. <i>Константинопол</i> (Цариград) – „ <i>Вторият Рим</i> “ на Изтока и стремежът към прекомерна концентрация на свети места и библейски артефакти около <i>Проливите</i> .	2 часа лекции
2.	Поклонничеството в <i>Константинопол</i> : по стъпките на св. Андрей. Фаворизиране на местните светци св. Акакий и Мокий; светините <i>Влахерна</i> ; <i>Хора</i> (джамята <i>Карие</i>) и др.	2
3.	Места за поклонение в <i>Южна Странджа</i> и по черноморското крайбрежие (<i>Понта</i>): <i>Vizye</i> (<i>Визе</i>) – култът към св. Мария Нова и <i>Medeia</i> (<i>Мидия</i>) – скалните манастири.	2
4.	Историческа <i>Македония</i> : <i>Охридското езеро</i> и <i>Охрид</i> (манастирът „Св. Наум“, базиликата „Св. София“, „Св. Йоан Канео“ и др.).	2
5.	<i>Преспанското езеро</i> – славното и трагично време на цар <i>Самуил</i> и „Св. Ахил“.	2

6.	Белият град <i>Солун</i> (култът към св. Димитър; † 306 г.) и <i>Верия</i> (Бер): по стъпките на ап. Павел и пренесените светини от манастира „Панагия Сумела“ (в Трепезунд; свято място за понтийските гърци) в близката до Верия – <i>Кастаня</i> .	2
7.	Атонският полуостров след X в. <i>Света Гора</i> – славата на балканската монашеска република през вековете.	2
8.	Драматичната история на град <i>Янина</i> под планината Пинд и островните манастири на янинското езеро.	2
9.	Северна Тесалия – „плаващите във въздуха“ манастири в <i>Метеора</i> . (от XIV в. насетне).	2
10.	Манастирът „Лука Блажени“ („Осиос Лукас“), основан от св. Лука Млади († 953 г.) в <i>Беотия</i> (в планината Хеликон до коринтския залив) – южнобалкански аналог на чудотворното битие на св. Иван Рилски († 946).	2
11.	Светините в пристанищните <i>Патра</i> (св. Андрей Първозвани) и <i>Коринт</i> (ап. Павел и св. Леонидас) – „вход“ към легендарния Пелопонес.	2
12.	Руско поклонничество (т.нар. „калеки – перехожници“) към <i>Балканите</i> (Цариград) и Светите места от XI до XV в.: игумен Даниил, Евфросиния от Полотск, Антоний от Новгород, Василий Калека, Епифаний Мъдри, Дякон Зосима, Игнатий от Смоленск, Александър Клирика и др.	2
13.	<i>Централните Балкани</i> : средищният късно-античен <i>Сирмиум</i> (<i>Сремска Митровица</i>) и ранните мъченици. <i>Фрушка гора</i> в областта Срем (южно до Дунава, недалече от Нови Сад) – малката „Света Гора“ с нейните 35 манастира от XV докъм XVIII в.	2
14.	Манастирите в териториите на съвременна <i>Сърбия</i> : Дечани, Студеница, Сопочани, Жича, Раваница, Каленич, Манасия /Ресавски/, Милешево, Поганово, Суково, Прохор Пшински, Грачаница, Високи Дечани и др.	2
15.	<i>Западните Балкани</i> – Далмация и западното крайбрежие на п-ов Истрия: гр. <i>Пореч</i> (Рогџ) и базиликата на еп. Евфразий; изпълненият с превратности път на мощите на константинополската патрицианка и мъченица св. Евфемия († 303?) от Халкедон до <i>Ровинь</i> (реликви от 800 ^{-та} г. в Rovinj).	2

Съставил програмата:

Доц. Румен Бояджиев (СУ-ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“)

Литература

А. Литература на кирилица:

- Браун, Питър. *Светът на късната античност /150 - 750 г. сл. Хр./* София, 1999.
- Браун, П. *Тялото и обществото. Мъжете, жените и сексуалното самоотричане през ранното християнство.* София, 2003.
- Карпантие, Жан; Франсоа Льобрен (Ред.). *История на Средиземноморието.* София, 2001.
- Кабан, Пиер (Ред.). *История на Адриатика.* София, 2012.
- Николова, Бистра. *Монашество, манастири и манастирски живот в Средновековна България*, т. 1 *Манастири*, т. 2 *Монаси.* София, 2010.
- Томов, Тома. *Константинопол и руската колония (до 1204 г.).* София, 2008.
- Снегаров, И. *История на Охридската архиепископия*, I (С., 1924); II (1932).
- Иванов, Й. *Български старини в Македония.* С., 1931, 1970.
- Стрезов, Г. *Охрид. Градът на живите предания.* С., 1938.
- Петров, П.; Хр. Темелски. *Църква и църковен живот в Македония.* С., 2003.
- Тачева, М. *История на източните култове в Долна Мизия и Тракия (V в. пр.не. – IV в. от н.е.).* София, 1982.
- Милюков, П. Н. *Христианские древности Западной Македонии.* – В: *Изв. Русс. Археолог. Инст. в Константинополе*, IV / 1 (1899).
- Сокровища древнерусской литературы. Книга хождений /Записки русских путешественников XI – XV в./.* Москва, 1984.
- Милошевић, Петар. *Археологија и историја Сирмијума.* Нови Сад /Матица Српска/, 2001.
- Поповић, Вл. *Sirmium – град царева и мученика /Сабрани радови о археологији и историји Сирмијума/.* Сремска Митровица, 2003.
- Балканите – многоликите измерения на европейската култура /БАН, Институт по балканистика/.* София, 2010.
- Голдщайн, Иво. *История на Хърватия.* Пловдив, 2003.
- Щайндорф, Лудвиг. *Хърватия от Средновековието до наши дни.* Изд. Рива, 2009.
- Хьослер, Йоахим. *Словения. От наченките до наши дни.* Изд. Рива, 2009.

Б. Литература на латиница:

- Demandt, A. *Die Spätantike. Römische Geschichte von Diocletian bis Justinian 284 – 565 n. Chr.* /Handbuch der Altertumswissenschaft, Abt. III, Teil 6/. München 1989; ²2007.
- Hearsey, J.E.N. *City of Constantine 324-1453.* London, 1963.
- Maclagan, M. *The City of Constantinople.* London, 1968.
- Mango, C. *Architectura Bizantina.* Milano, 1975.
- Mathews, Th. F. *The Byzantine Churches of Istanbul, A photographic Survey.* Pennsylvania, 1976.
- Underwood, P. A. *The Kariye Djami*, 4 Vols. N.Y., 1966 (Princeton, 1975).
- Ousterhout, R. G. *The Architecture of Kariye Camii in Istanbul.* Washington /D.C./, 1987.
- Majeska, G. *Russian Travelers to Constantinople in the Fourteenth and Fifteenth Centuries* [Dumbarton Oaks Research Library and Collection]. Washington, 1984.
- Davies, P. (Ed.). *Architecture and Pilgrimage 1000 – 1500. Southern Europe and Beyond.* Ashgate, 2013.
- Cavarnos, C. *The Holy Mountain.* Belmont /MA/, 1973.
- Le millénaire du Mont Athos 963 – 1963*, 2 Vols., Chevetogne, 1963-1964.

- Capuani, M.; M. Papanozzi. *Athos. Le fondazioni monastiche. Un millennio di spiritualità e arte ortodossa*. Milano, 1997.
- The Monastic Community of Mount Athos – In: *Egeria. Monuments of Faith in the Medieval Mediterranean* (Hellenic Ministry of Culture), с. 101-111; за *Света Гора* съществува и обемна литература на гръцки: Панселинос – 2003; Мамалакис – 1971; Папхрисанту – 1992 и пр. Интересни интернет ресурси, касаещи нашата история: www.svetagora.org/library/paterpis/03.htm (Пътепис на Иван Лазаров за пребиването му в „Зограф“; обнародван в сп. „Златороз“ от 1928 г.).
- Sofianos, D. Z. *Meteora. Wegweiser. Megalou Meteorou* (+ библиография).
- Avraméa, A. *Le Péloponnèse du IVe au VIIIe siècle. Changements et persistances*. Paris, 1997.
- Dinić, M. *Srpske zemlje u srednjem veku*. Beograd, 1978.
- Beaucamp, J. *Le statut de la femme à Byzance (4e – 7e siècle)*, Т. I (*Le droit impérial*); II (*Les pratiques sociales*). Paris, 1990, 1992.
- Connor, C. L. *Women of Byzantium*. New Haven (CT), 2004 /представява принос към ролята и статуса на жените във византийското общество между IV и XIV в./.
- Savramis, Dem. *Zur Soziologie des byzantinischen Mönchtums*. Leiden / Köln, 1962.
- Schade, K. *Frauen in der Spätantike - Status und Repräsentation. Eine Untersuchung zur römischen und frühbyzantinischen Bildniskunst*. Mainz, 2003.
- Talbot, A.-M. *Women and Religious Life in Byzantium* [VarCollStS. 733]. Aldershot, 2001.

Учебната програма е приета с решение на катедрен съвет протокол №
/Протокол на Академичния съвет №201...г./